

tornácának oszlopsora, ahol ez van fölírva: „Hagyjatok föl a reménnyel!”

Ebben az összevisszaságban csak egy kivezető út mutatkozik. Hogy t. i. mind a látható, mind a láthatatlan világ s ezekkel kapcsolatban a múlt, jelen és jövő „Egy örök Felségnek” hódoljon, akiben feltaláljuk mindazt, amit értelmünk magáévá tehet, amit lelkünk megkíván és ami a mi emberi szívünket végtelenül boldogítja.

Ez az irgalmas mennyei Atya adta nekünk Jézust, hogy az ő példáját követve, templomot építsen ki-ki magának a saját kebelében. Ebben a templomban állandóan hangozzék, magasztalva és felmagasztosulva az örök áhitat könyörgő szózata:

„Miatyánk, kit fenn ragyogó magasság,
S itt alant mélység leborulva tisztel,
Egy örök Felség! Kegyes érzeményink
Téged imádnak.”

(Sz. S.)

FÜGGELÉK:

Üzenet.*

(Dr. Alfred Hall, a kongresszus elnöke.)

Szívesen köszöntöm összes testvéreinket, akik az öt földrész minden tájékán ugyanabban a nemes munkában forgolódnak, terjesztve és ápolva a felvilágosult keresztény hitet és vallási szabadságot. A lefolyt esztendő eseményei még inkább meggyőztek engemet afelől, hogy a mi egységes frontunkra nagy szükség van, mert a velünk szemben álló nyilt, vagy alattomos erők nem szűnnek meg támadólag lépni fel, és kikezdeni mindazt, ami reánk nézve örökbecsű és szent.

A mi együttes, kitartó és lelkes munkánkra már csak azért is szükség van, mert a vallási kisebbségek némely országban még mindig kegyetlen elbánásnak és üldözésnek vannak kitéve. Még az európai államokban is előfordul, hogy hitrokonaink kétségbeesetten küzdenek a szabadságért, de egymagukra hagyatva ez a küzdelem többnyire kilátástalan és sikertelen. Boldogabb országok lakóinak fogalma se lehet arról a mondhatatlan szenvedésről, amelyet ezeknek az igazi keresztthordozóknak el kell viselniök.

Európában a kisebbségi sorsban élők száma körülbelül harminc millió. És bár nagy többségük inkább politikai nyomás alatt nyög, azért elég sokan vannak olyanok is, akiknek vallási meggyőződésük miatt kell szenvedniök. Szabadelvű egyesületünknek nem lehet szentebb célja, minthogy ezeknek a sorsüldözötteknek ügyét magáévá téve és felkarolva, amint lehet, rajtuk segíteni igyekezzünk.

* Nemzetközi Vasárnap: 1937. I. 10.

A vallás és teológia mezején minduntalan sorozatos támadások érik a haladó kereszténységet. Európaszerte felújított dogmai fegyverzetben, nemcsak az ősi teológiai rendszerek hívei intézik ezeket a támadásokat, hanem az olyan bölcséleti formák is, amelyek az egyént az államnak teljesen alája rendelik. És ez nem is lehet ránk nézve meglepő, miután a mi hitünk szerint Istennek az ember társadalmi életében és berendezkedésében állandó célja és eleven befolyása van; viszont a mi hitünk kiemeli ebben az irányban is az ember egyéniségének jelentőségét.

A mi hitünk tehát az élet és világ szellemi oldalát hangsúlyozza. Ez a világnézet éles ellentétben áll mindazokkal, akik a különböző kormányformák alatt a materializmus szolgálatába szegődtek és útjában van azoknak, akik a népek életét és gondolkozásmódját az istenuralomból kiábrándítani törekszenek. Éppen ezért időszerű volt, hogy a múlt nyáron Arnheimben tartott konferenciánk kinyilvánítsa azt a meggyőződését, hogy „a mai világhelyzetben nekünk is félremagyarázhatatlanul állást kell foglalnunk alapvető ideálunk: a polgári és vallásos szabadság mellett, szellemi vonatkozásban teljes önkormányzatot (autonómia) követelve az egyházak részére és hathatós jogvédelemben részesítve a nemzetközi igazságosság elveit“.

Olyan bonyolult ez a mai helyzet, hogy azt pár évvel ezelőtt közülünk senki meg nem jósolhatta volna. Egyfelől dogmai zárkózottsággal, másfelől pöffeszkedő istentagadással van dolgunk; s mind a kettőt jobb ügyhöz méltó buzgósággal propagálják, úgy tüntetve föl azokat, mint az üdvösség bizonyos eszközeit a népek milliói számára. Az ész jogát és a vallás szabadságát nyíltan becsmérlik és megtagadják. Mivel pedig mi a felvilágosult vallás hívei és vezérei vagyunk, nagy a mi felelősségünk a mai válságos világhelyzetben: legyünk tehát készen arra, hogy a krisztusi gondolatot az öt megillető szellemi fegyverekkel megvédelmezzük minden kívülről jövő támadás ellen. Bensőnkben pedig legyünk meggyőződve — a mártíromságig — a mi hitünknek megváltó ereje felől. Az Úr Jézus Krisztus nem hiába tanította, hogy mi mindnyájan Istennek gyermekei

vagyunk: ez a mi sarkallatos hitelvünk, amely általános érvényt szerez az ember isteni származásának; s ha ezt az egész világon elfogadnák, egyesek és nemzetek mennyivel buzgóbban igyekeznének enyhíteni a földi nyomorúságot, lassanként megoldva a kornak gazdasági problémáit, s megalapozva az annyira óhajtott világbékét. Emberi hivatásunk és rendeltetésünk magasztos felfogása — a mi hitünk szerint — a világ képét teljesen átalakítaná.

Keressük és ápoljuk tehát továbbra is az igazságot és szolgáljuk szívünk-lelkünk nemes odaadásával az Isten és az ember szent ügyét. S egyúttal megerősödjék hitünkben, legyen a mi életünk a maga bensőséges áhítatával és nemes erkölcsi fölényével Istennek tetsző áldozat, soha meg nem szünő istentisztelet. Amen.

Angolból.

Ki ez?

Az ó- és újvilág mesgyéjén egy merész úttörő, egy nyughatatlan lélek, egy zakatoló szív, egy beszédes ajak, egy jövőbe látó szempár, egy alázatos hívő, az megfeszült Jézus Krisztusnak szolgája, a mi magyar reformátorunk, az unitárius Egyháznak alapítója és első püspöke szép Erdélyországban: Dávid Ferenc.

Az alkotó művész képzelete így állítja elibénk a gondviselésszerű férfiút, aki az idő kerekét egy hatalmas lendülettel előre ragadta, már a XVI. század közepe táján mintegy megjósolva és önmagában meg is valósítva a mai modern kor tisztult felfogását. A hangsúly akkor is Názárethen volt, és nem Niceán. Ez az, amit mindenki megért s mégis az Istentől áldottak boldogító érzetével elmerülhet benne: ez az Isten ajándéka. Olyan világos és megnyugtató Hit, amelynek nincsen szüksége az észokok meggyőző láncolatára, sem a tekintély parancsszavára; mert az egy Istentől indul ki és megjárva az évezredes emberi tudás és tapasztalat magaslatait és mélységeit, a lelkében őrzött égi láng derengő világánál ismét csak Istenhez tér vissza. S ezenközben is mindenütt az Istent látja. Őt érzi és kutatja, Őt

fejtegeti és imádja, Őt utánozza és tökéletesíti saját magában; mert Istent a világ nélkül, és az embert Isten nélkül elképzelni sem lehet.

Mi, unitáriusok örülhetünk annak, hogy ez a nemes-tartású fej helyettünk is gondolkozott. Eszméit és igazságait az Élet könyvéből merített szellemi fegyverekkel meg is védelmezte az ő korának elismert harcosaival szemben. S hogy mégis neki, a hősnek, kellett elbuknia az egyetlen küzdelemben, az a Golgotha útja óta az emberi örök tragikumában leli magyarázatát.

Mi, unitáriusok, s velünk együtt az egész világ — neki köszönhetjük a hit- és lelkiismereti szabadság Arany Bulláját, amely Torda városát ama nevezetes Diétán (1568.) az öt világrész központjává avatta.

Onnan pattant ki a „szellemi szikra“, amelyet féltő gonddal őriz lelke mélyén minden jó unitárius, minden alázatos hívő, még ha egymaga volna is az idegenül viselkedő felekezetek tömkelegében.

Ez a szent örökség arra int bennünket, azt követeli mitőlünk a mindnyájunkat elsöpréssel fenyegető világrendszerben, a kiforratlan ideák szennyes áradatában, hogy nyitott szemmel nézzünk magunk körül s a tornyosuló veszély láttára, befelé is tekintgessünk, hozzuk rendbe a Házunk tájkát s főként a szívünk redőit, az abban rejtőző unitárius gondolatvilágot, amelynek márciusi módra föl-szabadító örök értékeit elsikkadni nem engedhetjük.

Magasan szárnyalj, szent *Hitünk!*... És *Reményünk* légy — csalhatatlan!... És *Szeretetünkben* legyen diadalmas a Tanítómester örökkévaló evangéliuma!...

A mi címerpajzsunk.

Minden család büszke a maga nemesi címerére, amely a multban teljesített vitézi szolgálat és áldozat jegyeit őrzi beszédes jelvényeiben. A legtöbb a harcok viharából került ki s így nem csoda, hogyha bennök a kard vezető szerepet játszik.

A mi szobánk falán gyermekkoromból egy olyan

címerre emlékezem, amely zöld mezőben kék ég alatt egy tetőtől-talpig páncélba öltözött férfiút ábrázolt. Ellenség nem volt sehol; de ez a történelmi alak előttem maga volt a bátorságnak és a hűségnek a megtestesülése, amelyre még most — az élet alkonyán is, hálával és szeretettel gondolok vissza. Volt valami, ami arra ösztökéljen, hogy a magam módja szerint én is ilyen páncélba öltözött férfiú lehessen valaha a Haza szebb jövőjéért folytatandó nemes küzdelemben. S ami akkortájt a mi kunyhónk falán díszlett, azt Isten kegyelméből mai napiglan imádságos lelkemben hordozom.

Az egyházaknak is megvan a maguk címerpajzsa. Ezekben a bibliai jelleg az uralkodó.

Ott van a kulcsok hatalma. Fent és alatt — mintegy az örökkévaló Isten nevében — oldanak és kötnek. És a döntés ellen nincsen fellebbezés. — Ott van a Bárány, mely megnémul a nyírő előtt, s az ártatlan áldozat kegyajándékait osztogatja a megtérő bűnösök számára. — Ott van a Golgotha keresztje, amely ugyanezen elvi alapon az ó-testamentumi jelképet egyetemes keresztény tartalommal tölti meg, de már csak a kiválasztottak javára. — És ott van maga a Biblia, mint Isten ígéje: törvény és ígélet, földi boldogság és mennyei üdvösség tárháza, melyet a reformáció tett a keresztény világ közkincsévé.

És ott van a mi címerpajzsunk is, Jézus mondására alapítva: „*Legyetek azért okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok.*“ (Máté ev. X. 16.) A nagy Mester akkor mondotta ezeket az emlékezetes szavakat, amikor a tizenkét tanítványt kiküldötte és elbocsátotta, hogy menjenek el Izrael házának „eltévelyedett juhaihoz...“ Csupa jelkép és színes valóság: Kelet bűbájos nyelve. Amit vég-eredményében jelent, az örök és maradandó. Nincs kitéve az idő változásainak. Ebben bízik az Unitárius Egyház is. Négyszáz esztendő zivatarai között hiven megállott és rendületlenül áll ma is, mint az a galamb a címerpajzson, a magasbatoró sziklaszálon. Védelmet, mintegy bűvös kört, csodagyűrűt fon köréje a farkába harapó kígyó, a tiszta értelem, amely a gondolat szabadságát és a Világ egységét jelenti.

Unitárius Egyházunk nem dicsekvésből tette mindezek fölé az ötágú koronát. Csak azt óhajtja, hogy hívei egymás között szeretetben és jó egyetértésben élve, áldozva és kötelességet teljesítve, jó hazafiak és hív munkások legyenek, mint ahogy illik a mi első testvérünknek, az Úr Jézus Krisztusnak tanítványaihoz. Ez a mi nemességünk. Ez a mi címerpajzsunk.

Dr. Iván László.

Gyászkeretben hozzuk a mi kedves Barátunk és Atyánk-fia nevét, aki oly sok szép reményre jogosított s aki előtt a lelki emelkedettség isteni lépcsőfokain gazdag és fényes jövőndő tárult fel mindnyájunk örömeire és büszkeségére.

Benne láttuk az igazi unitáriust, aki ezt a fenkölt és felvilágosult hitet a maga erején, ifjúkori eszmélkedések és vívódások között tette magáévá s boldog volt, hogy a mi szellemi közösségünkben fejthette ki testi és lelki erőinek legjavát. Törékeny testben — törhetetlen lélek. Ez jellemzi őt legjobban. És ez a kulcsa és magyarázata annak a buzgó igyekezetnek, amellyel minden hivatalos és önként vállalt kötelezettségét a legapróbb részletekig híven teljesítette.

Oh milyen boldog volt tanítványai körében, akiket kis testvéreinek tekintett s akiknek vezetése és oktatása közben — leszállva a katedra magaslatáról — elvegyült közöttük, hogy ezzel is megszüntesse a Mester és tanítvány közötti különbséget, és hogy magához emelje őket. Mind e mellett a komoly tanulmány és áhítatos buzgólkodás csak nyert a maga erkölcsi kihatásában, aminek az új nemzedék jellemében és fejlődésében máris örvendetes jeleivel találkozunk. Szerette a gondjaira bízott kicsinyeket, mert bennök látta egyházunk jövőjének biztosítékait. S nemes érdeklődését irántuk az iskola padjai közül kivitte és rokonszenves módon kiterjesztette a cserkészek és a konferenciás tábor ifjaira is, akiknek körében szívesen elidőzött — nyári szabadságának megszakításával — ahelyett, hogy gyenge fizikumának megfelelőbb üdülőhelyet keresett volna.

Bibliás ember volt. Benne élt annak légkörében. És onnan merítette azt az evangéliumi szellemet, amelyet át óhajtott ömlesztetni nemcsak közvetlen tanítványaiba, hanem úgyszólván minden egyháztársadalmi intézményünkbe, amelyet elevenséggel és gyakorlati problémák fölvetésével és mélységes magyarázataival föllendíteni igyekezett.

Elemében érezte magát a szószéken is, ahol a nagy vonások és a jézusi fenség magaslatai érdekelték s ahol az ő lelke szabadröptű szárnyalásának csak egyetlen határmesgyéje lehetett: az isteni tökéletesség — amely előtt gyermeki alázattal és fiúi engedelmességgel meghajolt.

Amit a szó hatalmával egy idő múltán már nem tehetett, azt pótolta az író toll szakavatottságával, azzal az apostoli készséggel és tisztult ideálmussal, amelyről tanuskodnak tudományos értekezései és tanulmányai mellett azok az időszaki cikkek, amelyekkel az „Unitárius Értesítő” hasábjait gazdagította. Írásait komoly elmélyedés mellett meggyőző érvek és a személyes bizonyágtétel vágya és legyőzhetetlen akarata tették vonzóvá és lebilincselővé; úgy-hogy annak hatása alól még az ellenkező véleményen levők is nehezen tudtak szabadulni.

Ezt az érdemet méltányolta az erdélyi Unitárius Irodalmi Társaság, amikor évi rendes közgyűlésében tagjai sorába beválasztotta.

Ez a koszorú a maga hervadatlan babérlevelével leginkább díszíté a ravatalt, amelyen a fáradhatatlan munkás, a szerető testvér, az engedelmes fiú, tanítványainak hűséges nevelője, Jézus Krisztusnak jánosi szelídségű követője — nemes harcának megharcolása után — csöndesen elpihent.

Könnyeinket elsírtuk. Résztünknek megható módon kifejezést adtunk. Lelkének üdvösségéért szeretteivel együtt imádkoztunk. Utolsó útjára kikisértük.

Istené legyen a hála és a dicsőség, hogy őt nekünk adta!

Torda — 1568.

Történelmi dátum, amelyre föltekint a művelt világ. Azt jelenti, hogy a jogaiban örökletes erdélyi fejedelemség már a XVI. század derekán országgyűlési végzésben állást foglalt az ember legszentebb joga, a hit- és lelkiismereti szabadság mellett. S ezen az alapon kimondotta, hogy „a prédikátorok az evangéliumot saját belátásuk szerint szabadon hirdethetik s minden helység olyan prédikátort tartson, aminő neki tetszik. A superintendensek az ilyeneket üldözni ne merjék, senkit tanításáért papságától meg ne fosszanak, mert a hit Isten ajándéka“.

Ennek köszönhetjük, hogy *Dávid Ferenc* lángelméje és *János Zsigmond* fejedelem bölcs kormányzása nyomán megalakult és egyre több és befolyásosabb hívő lelkeket csatolt magához az unitárius egyház s hogy az idők során a három nemzet fiai és a négy bevett vallásfelekezet tagjai egymással jó békességben éltek s élnek mind a mai napig. Nem tévedünk, ha történelmi távlatba állítva, úgy tekintünk a mi Erdélyünkre, mint a „vallásszabadság klasszikus földjére“.

Torda városa a Millennium idején, 1896-ban, az ezeréves magyar dicsőség öröme, éppen ezt a jelenetet s ennek megörökítését adta fel téma gyanánt az ihletett művészek, hogy az utókor számára örökre felejthetetlené tegye a híres tordai országgyűlést.

Címképünk, kicsinyített alakban azt a magasztos pillanatot ábrázolja, amikor *Dávid Ferenc*, az unitárius egyház első püspöke és alapítója, kimondja és vállalja a Golgotha előérzetében is az apostoli küldetésben fogant jeligét: „a hit Isten ajándéka“.

Nem a pusztá okoskodás szüleménye. Nem világi bölcselkedés, hanem spontán megnyilatkozása az örök Teremtőben bízó léleknek, amely gyermek módra tekint maga körül s mindenben Őt látja, Őt imádja s engedelmességre és alázatra indul iránta. Ilyen felvilágosult szent hitre volt szüksége annak a nemzedéknek, amely az események kereszttüzeiben megmutatta, hogy számára a vallás nem

alku tárgya, hanem a legszentebb eszmény és igazság, amelyért érdemes az életet is feláldozni.

És *Dávid Ferenc*, az ő Mesterének nyomdokain haladva, csakugyan hű maradt az általa megismert igazsághoz. Csak a mennyei Atyát imádta. Csak annak dicsőségét hirdette. Békés, boldog önérettel vallotta magát „az megfeszült Jézus Krisztus szolgájának“, de a Teremtőt a teremtménnyel soha föl nem cserélte.

Ez volt az a főbenjáró bűn, amelyért Déva várában keserű rabságot kellett szenvednie, elhagyatva mindenkitől, még legjobb barátaitól is. Csak egy nem hagyta el: töretlen hite és bizodalma, hogy a jövő igazságot fog neki szolgáltatni.

Lám, Torda megbecsülte őt és megbecsülte önmagát, amikor ezeréves történetéből éppen az ő tisztos alakját ragadta ki, hogy az utókor elé állítsa követendő példa gyanánt.

És megbecsülte és megbecsüli a magyar reformátort a saját egyháza is, amikor szabadabb lélekzetvétellel hirdeti az „Igaz tudományt“, amelyet a századok viharai közt kinek-kinek a saját véres verejtékével és nyugodt erkölcsi fölényvel kellett magáévá tennie és minden poklokon keresztül megvédelmeznie.

Torda — 1568. Ez a mult. Pózsony — 1848. Ez a jelen... A jövő Isten kezében van, hogy itt is, ott is diadalra juttassa az örök igazságot, a hit- és lelkiismereti szabadság velünk született jogát, mennyei törvényét...

Porta.

A mult század nyolcvanas éveiben egy debreceni polgár, névszerint *Szabó József*, áttért az unitárius egyházba. Új egyháza iránt érzett jóindulatból az unitárius egyházra hagyta a Hatvan-u. 24. számú belső telkét, melyen az egyszerűbb bérlakások mellett, 1928-ban egy hangulatos kis imaház épült. Ugyancsak ő és nővére *Zsófia* az unitárius egyházra hagyták az ondódi Veréb-dűlőben azt a 21 kat.

hold terjedelmű prima szántóföldet, amelyen most már jókarban lévő tanyaház és gazdasági épületek megfelelő bérjövédelmet biztosítanak az 1921. november utoisó vasárnapján — a menekülés folytán alakult unitárius leányegyházközségnek.

Célunk az, hogy az egyházközség a többrendbeli építkezéssel járó adósságtól megszabadulva, rendes lelkesi állást tudjon szervezni Debrecen és a környék közvetlen lelki gondozása végett.

Mindez — úgy hiszem — benne volt az örökhagyók gondolatában. A templomocska is oda épült, ahová az utca vonalában ők szánták és előre kijelölték.

Megható az a kegyelet, mellyel a debreceni filia eleitől fogva áldozott az örökhagyók emlékének a Hatvani-úti temetőben, ahol a híres Csokonai Vitéz Mihály hamvai nyugosznak.

Miután ez a temető megszűnik, a filia gondoskodni kívánt, hogy a nagylelkű hagyakozók hamvai a debreceni Nagyerdőben levő új köztemetőben nyerjenek megfelelő elhelyezést. Olyan díszes sírhelyet, amit méltán megérdemelnek.

A Porta kötelez. Az ajándék-porta polgárjogot biztosított nekünk Debrecenben. A legkevesebb, amit tehetünk, hogy mi is megtegyük a magunkét azokkal szemben, akik reánk gondoltak az ő végrendeletükben.

Annak idején a végtisztességet egyik kolozsvári lelkesünk végezte a kolozsvári kántus gyászdalai kíséretében. Most mi, mint hálás szellemi utódok, kegyelettel kísérjük át a porokat végső nyugovó helyökre, a debreceni Nagyerdőbe, ahol tudvalevőleg évekkal ezelőtt megépült a díszes ravatalozóval kapcsolatban a halotthamvasztó is. Magyarországon az első a maga nemében. Ettől nem messze van az új sír, amelyhez hitem szerint hálás szívvel fognak elzáródni az utánunk következő nemzedék tagjai is, akik unitárius voltukat értékelik, sőt nagyratartják.

A Porta kötelez. Ime, közelebről egy másik gyülekezetünkben, Füzesgyarmaton is, kaptunk egy belső telket. Az ajándékozók: egy egyszerű földműves és neje, akiknek gyermekek nincsen. Az egyházközséget tették meg örökös-

sükké. A telken tágas udvar mellett két lakóház is van; az egyikben élete fogytáig benne lakik az örökhagyó, aki mint majdnem világtalan, csendes elvonultságban éldegél s nagy lelki nyugalommal tekint vissza a megtett életpályára, ahol Isten akaratából nemrégiben egyedül maradt.

Látogatásom során tekintetéből azt vettem ki, a búcsúzásakor a kézzorításból úgy éreztem, hogy nem bánta meg, amit cselekedett; mert — ime — önkéntes áldozatával beírta nevét jóltevőinknek díszes sorozatába, akiknek a száma erdélyi viszonylatban — iégió.

Úgy gondolom, hogy a századok folyamán mindazok, akik egy vagy más alakban egyházunk anyagi és erkölcsi gyarapításához, szellemi nivójának emeléséhez, történelmi öntudatának az Igazságba ágyazott szent hitéhez hozzájárultak, ezt nem azért tették, hogy az ő emberi nevök s annak emléke fönnmaradjon, hanem azért, hogy kifejezésre juttassák az örök elkötelezettséget az unitárius egyház felvilágosító munkája iránt.

A porta kötelez... Mert kaput nyitott nekünk az Úr, az örök Teremtő, a közös mennyei édes Atya, hogy az élet áldásait, a testieket, mint a lelkieket is, élvezhessük és magunkévá tegyük azt a magasztos, testvéri lelkületet, amely a Jézus evangéliumából sugárzik felénk s amely kimondottan előkészít bennünket arra, hogy a mennyei Porta előtt se hunyjuk be a mi szemünket. Látván-lássunk, hallván-halljunk, és értsük meg, hogy az adott, és az ád legtöbbit, aki maga-magát, szívét-lelkét adja a szent ügy oltárára.

„Békesség e háznak!”

Ezzel a krisztusi jeligével köszöntjük azt az új templomot, amelyet Kocsordon (Szatmár m.) 1939. június 18-án fogunk Isten kegyelméből fölszentelni és ünnepélyesen átadni a közhasználatnak. A templom Isten háza. Akik áhítattal lépik át annak küszöbét, boldog bizalommal borulnak le a mennyei édes Atya szentséges színe előtt; s

úgy érzik, hogy ők ebben a főséges pillanatban valóban engedelmes gyermekei az örök Teremtőnek s egymással testvérek.

Igy közeledünk a mi Istenünkhöz, akinek akaratát a jézusi evangélium jelentette ki a mi számunkra. És minden idők számára.

Közeledem Istenhez és a jó Isten is közeledik énhozám. Közeledem gyermeki alázattal, szent tisztelettel, örvendező lélekkel és gyöngeségem érzetében őszinte bűnbánattal!

Ami vagyok, azt Néki köszönhetem és az Ő nagy családjának, az anyaszentegyháznak, amely a tudás mellé hitet is adott és a földi vándorúton az örök törvény útmutatása mellett magasabb vágyakat, földöntúli reményt, amely átvezet a haladás és tökéletesedés lépcsőfokain — az örökkévalóságba.

Hitem szárnyakat kölcsönöz az én fölfelé igazodó lelkemnek, hogy ne keljen botorkálnom a hétköznapi szürke országútján. Tudásom kutatja az isteni bölcsesség mélységeit s minél inkább elmerülök Benne, annál inkább reá találok saját magamra, a mennyei polgárság megkülönböztető jegyeire. Reményem, amely egy magasabbrendű élet csiráit gondosan ápolgatja, nem hiú ábránd, nem csálóka képzelet játéka: élő valóság az, amelyen áttüzesedik, megtisztul és megnemesedik az istenfélelem által táplált és irányított emberszeretet.

Igy közeledik — négyszáz év óta — az unitárius hívő lélek az egy igaz Istenhez valahol a mi édes szülőföldünkön, szép Erdélyországban, és itt is, a nagy Alföldön, ahol sokan rokonszenveznek velünk s csak esetleges külső körülmények az okai annak, hogy benső meggyőződésüket nem követhetik szabadon mindazok, akik tudatosan, vagy ösztönösen hívei a hit- és lelkiismereti szabadságnak.

Itt *Karádi Pál*, Bethlen Gergely udvari papja Temesváron, hirdeti a megváltó ígét. Amott *Dávid Ferenc*, a XVI. század magyar reformátora, akinek volt erkölcsi bátorsága ahhoz, hogy visszatérjen az öskeresztény egyház nemesis hitvallásához, az egyszerű és világos, mindenki által érthető *Credóhoz*: „*Hiszek Egy Istenben*“. Ezért tudott az Ő-

és Újszövetség örök Istenéhez rendületlenül ragaszkodni akkor is, amikor az súlyos keresztet, mártírhalált jelentett az ő számára, hívei számára pedig a mai napig tartó üldöztetést, a számkivetés keserű kenyerét.

Karádi Pál és *Dávid Ferenc*, mint apostolai az unitárius egyháznak Erdélyben és itt, a nagy magyar Alföldön, a mai szent napon kezet fognak egymással; mert ime itt, ebben a színmagyar faluban a betlehem-i csillag védelme alatt egy új templomot mutatunk be, amely a Hívek áldozatából épült. Mind a két vezér-szellem örvend, hogy munkájuk és szenvedésük nem volt hiába. Az utókor megérti őket. A lelki nagyság iránt érzett hódolattal idézi az ő szellemöket, s minket is biztat, hogy a szent misszióban el ne csüggedjünk, mert — úgy lehet — az ő vetésüket nekünk kell learatnunk, ennek a ma élő nemzedéknek, amely összes anyagi értékének elvesztése árán megtanulta becsülni az örök értékeket: hitünk hatalmát és honunk szent szerelmét.

A templom Isten háza. Akik áhitattal lépik át annak küszöbét, boldog bizalommal borulnak le a mennyei édes Atya szentséges színe előtt; s úgy érzik, hogy ők ebben a főséges pillanatban valóban engedelmes gyermekei az örök Teremtőnek s egymással testvérek.

Buzgó imádság szárnyán emelkedjék itt minden hívő lélek Isten felé. Őbenne bizzunk, ha jó sorsunk van ezen a világon. S bizzunk Benne akkor is, ha súlyos próbák kísértésbe hoznának az élet sivatagában.

Hithűség legyen a fundamentuma ennek a templomnak. És nemesveretű hazafiság annak boltozata, amely ezerév minden gyászát, minden keserűségét szent örömmé varázsolja át a maga színeivel, a maga képével és vonásaival. A buzgó atyafiak pedig *élőkövek* gyanánt építsék be magukat ezekbe a falakba, hogy az ősi zsoltárok zengedezése és a harang ércnyelve hirdesse a mai nemzedék számára és minden idők számára a krisztusi jeligét: „*Békesség e háznak!*“

Esztendienkor.

A mi kis világunkban egy éven belül nem egy fontos eseményre van kilátás. Illő tehát, hogy már most foglalkozzunk azokkal. Vegyük hát rendre.

Elsősorban itt van az Isten háza. A mi templomocskánk, amelyben ide s tova ötven éve hirdetjük a krisztusi igazságot a magunk módja szerint. Tanításunk központja a szív, de amellett a józan észnek is megillető helyet adunk, hogy annál inkább ragaszkodhassunk ahhoz, amit amannak a melege és emennek a világa útján megismertünk és teljes mértékben magunkévá tettünk.

Az egyes papi nemzedékek egymás után kitartottak az erdélyi szent hagyományok őrizetében, mert meg voltak és meg vannak győződve arról, hogy hitünk és hazafiságunk közös forrásból meríti a maga tápláló erejét. Magyar és unitárius rokonfogalmak az ünnepi áradásban és a mindennapi gyakorlatban egyaránt.

Ebben a szellemben óhajtjuk megünnepelni a jövő 1940-ik év folyamán a templom ötvenéves jubileumát. A legkevesebb, amit tehetünk, az, hogy az alkalomhoz mért ünnepi köntöst adjunk rája s megörökítsük benne a székelymagyar Hősök soha el nem múló emlékét. A kiküldött bizottság már most hozzá fog az ügyek előkészítéséhez; de mindnyájunknak lelkileg is fel kell készülnünk a kiváló alkalomra, hogy az apostol szerint mindenek szépen és ékes renddel menjenek végbe a mi egy igaz élő Istenünk dicsőségére.

Ez a megújhodott templom várja tanuságtételre ugyancsak *esztendienkor* azt a Nemzetközi Vallásos Kongresszust, amelynek tagjai rendszerint a világszerte ismert unitárius táborból szoktak a Mester zászlaja köré seregleni. Legalább 250—300 résztvevőre számítnak a nyugati államokból s bizonyára erdélyi testvéreink is — D. V. — (ha Isten is úgy akarja) szívesen fognak csatlakozni a pünkösdi lélek vígasztalása mellett.

Augusztus 13—18. napjain a nyári időszakban is hozza meg mindenki a maga áldozatát, hogy a tartandó magas

színvonalú előadásoknak és tudós fejtegetéseknek legyen mindig kellő számú megértő közönsége.

Budapest népe kitüntetésnek veheti, hogy ez a Kongresszus is székhelyül a mi gyönyörű fővárosunkat választotta ki. Tanuljunk minél többen nyelveket, hogy kedves Vendégeinknek segítségükre lehessünk a hagyományos magyar vendégszeretettel.

A Kongresszus elnöke dr. L. C. Cornish lesz, akit sokan ismerünk s erdélyi missziója révén mindnyájan a szívünkbe zárunk. S fogadjuk ilyen értelemben az egész gyülekezetet.

A harmadik eseményt se hallgathatom el. Esztendienkor kerül tető alá az az Alkotmánytervezet, amelynek előkészítésén az Igazgató Tanács tagjai — erdélyi testvéreinkkel egyetértve — egy idő óta nagy buzgalommal fáradoztak. Ennek előfeltétele: a magas Kormányzói engedély, éppen a napokban jött meg a kultuskormány útján. Az engedély az egyházi törvényalkotásra f. évi augusztus 1-től 1940. augusztus 1-ig tart. Ez alatt az idő alatt ugyan sok minden történhetik; de annyi szent, hogy a Csonkaország maradék híveinek joguk van a megfelelő határok között a külön szervezkedésre.

E nélkül a nagy világ szemében vagyunk is, nem is. Jogállásunkat tehát mindenképpen tisztáznunk kell. Még az úgynevezett protestáns közösség is alig vesz tudomást rólunk; legfeljebb az egyháztársadalmi mozgalmak terén, ahol a dogmai tekintetek háttérbe szorulnak.

Adatik tudtára mindeneknek, akiket illet, hogy az új Szervezet titulusai iránt itt közöttünk senkit se fűt egyéni ambíció. Egyedül az Egyház java: a „suprema lex“. Ebben keressük az üdvöt, ebben az erkölcsi szempont diadalát, és ebben a jól végzett munka után a mennyei Atya jóváhagyó, szent tetszését.

Esztendienkor! És amíg az Úr életünknek kedvez...